

УДК 338:5:338.432

СЕМЕНДА Д.К., кандидат економічних наук, професор, заслужений працівник сільського господарства України, професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

СЕМЕНДА О.В., кандидат економічних наук, ст. викладач кафедри маркетингу

ПЕТРУК Т.Ю. аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності*

Уманський національний університет садівництва

Оцінка та удосконалення системи ціноутворення на сільськогосподарську продукцію

Мета статті – обґрунтувати та висвітлити теоретичні засади і механізми вдосконалення системи ціноутворення, як основи стабільного розвитку аграрного сектора економіки, зокрема галузі тваринництва з урахуванням світового досвіду та національних особливостей України.

Методика дослідження. Методологічною і теоретичною основою статті є сучасні праці вітчизняних і зарубіжних учених, а також результати власних досліджень. У процесі дослідження використано методи і прийоми: монографічний (аналіз наукових здобутків українських й іноземних учених щодо проблеми розвитку ціноутворення у сільському господарстві), емпіричний (щодо комплексної оцінки сучасного стану об'єкта дослідження), порівняльного аналізу (визначення проблеми й цілі регулювання ціни у державах-членах ЄС та в Україні), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формування висновків).

Результати дослідження. У процесі вивчення питань ціноутворення у сільському господарстві України та деяких європейських державах розкрито сучасний стан ціноутворення та проаналізовано його економічні аспекти.

* Науковий керівник - Д.К.Семенда, к.е.н., професор

Виявлено, що дослідження багатьох учених економістів щодо оцінювання ролі ціни та ціноутворення розглядаються в основному на макроекономічному середовищі. Такі методики не враховують специфічних особливостей функціонування сільськогосподарських підприємств, їхньої ролі у забезпеченні продовольчої безпеки країни, а також впливу зовнішнього середовища ціноутворення на сільськогосподарську продукцію українських товаровиробників.

Елементи наукової новизни. Набули подальшого розвитку теоретичні положення щодо удосконалення системи ціноутворення на сільськогосподарську продукцію враховуючи те, що ціна, яка склалася в точці перетину попиту та пропозиції не завжди відшкодовує витрати, які понесені на її виробництво. Тому запропоновано методологічні підходи щодо оцінювання сучасного стану впливу ціноутворення на забезпечення прибутковості виробництва сільськогосподарської продукції. Розкрито вплив диспаритету цін на фінансовий стан підприємств.

Практична значущість. Показано, що за існуючої системи ціноутворення на продукцію тваринництва, зокрема м'яса яловичини, свинини – виробництво буде збиткове, тому запропоновано напрями вдосконалення системи ціноутворення на сільськогосподарську продукцію на рівні підприємства та обґрунтовано пропозиції щодо використання методів ціноутворення сільськогосподарськими підприємствами. Табл.: 7. Рис.: 2. Бібліогр.: 19.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, диспаритет цін, державне регулювання, індекс розвитку.

Відомості про авторів:

СЕМЕНДА Дмитро Костянтинович, кандидат економічних наук, професор, заслужений працівник сільського господарства України, професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Уманський національний університет садівництва.

Робоча адреса: вул. Інституцька,2 м.Умань Черкаська область 20305

Електронна адреса: dksemenda@ukr.net

Контактний телефон: 0504645153

СЕМЕНДА Ольга Володимирівна, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри маркетингу, Уманський національний університет садівництва

Робоча адреса: вул. Інституцька,2 м.Умань Черкаська область 20305

Електронна адреса: olga-semenda@ukr.net

Контактний телефон: 0509370656

ПЕТРУК Тетяна Юріївна, аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Уманський національний університет садівництва

Робоча адреса: вул. Інституцька,2 м.Умань Черкаська область 20305

Електронна адреса: tatyana.petruk@icloud.com

Контактний телефон: 0978891789

Постановка проблеми. Ціна є однією з найскладніших економічних категорій, оскільки перебуває під впливом не тільки закону вартості, а й усієї системи економічних законів. Тому ціни на сільськогосподарську продукцію відіграють винятково важливу роль в економіці держави, бо впливають на всі основні економічні, політичні і соціальні проблем.

Особливістю ціноутворення на сільськогосподарську продукцію є те, що ціна яка склалася в точці перетину попиту і пропозиції не завжди відшкодовує витрати товаровиробнику, тому на окремі види сільськогосподарської продукції вводиться державне регулювання ціни або державна підтримка в країнах з ринковою економікою.

Механізм формування цін являє собою одну із найважливіших складових ринкового механізму усіх господарюючих суб'єктів. Тому ціні відводиться особливе місце в ринковій системі.

Вивчення системи ціноутворення, механізму, напрямків та методів її удосконалення є досить актуальним на сьогодні. Крім того, актуальність

теми визначається необхідністю дослідження ціни не відокремлено, а у взаємодії з іншими елементами ринкової діяльності сільськогосподарських підприємств як в цілому по Україні, так і на рівні регіонів.

В останні роки відбулися значні зміни в порядку формування цін на продукцію сільського господарства. Нова економічна ситуація, яка відбулася в країні, вимагала іншого підходу до формування закупівельних, оптових і роздрібних цін. Перехід до вільного ціноутворення зіграв важливу роль у формуванні системи цін та ціноутворення, але в той же час став однією з основних причин інфляції, кризи економіки, спаду виробництва, що в свою чергу призвело до диспаритету цін між сільськогосподарською та промисловою продукцією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На різних етапах розвитку суспільства та в міру розвитку науки сутність ціни та системи ціноутворення змінювалося. Проте дослідження цієї проблеми завжди стоїть на першому місці. Протягом останніх років спостерігається підвищення наукового інтересу до питань системи ціноутворення. Проблеми цін та ціноутворення досліджували такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як М.М.Артус [4,5], Ф.Котлер [11], І.В.Ліпсіц [12], Л.О.Шкварчук [20], Л.О.Чорна [19] та інші.

Мета статті – обґрунтувати та висвітлити теоретичні засади і механізми вдосконалення системи ціноутворення, як основи стабільного розвитку аграрного сектора економіки, зокрема галузі тваринництва з урахуванням світового досвіду та національних особливостей України.

Виклад основних результатів дослідження. В умовах ринкової економіки ціна має ключове значення для всіх господарюючих суб'єктів. Вона є основним джерелом інформації, необхідним для прийняття господарських рішень. У силу цього, проблеми ринкового механізму формування цін, сутність цін представляють великий практичний інтерес для всіх учасників ринку.

В Україні загальні положення щодо цін і ціноутворення у сфері господарської діяльності містяться у Господарському Кодексі України [1, с.21].

Долучаючись до думки М.М.Артус, що «ціна є економічним барометром господарського життя, а механізм цін становить собою серцевину ринкового регулювання» [6, с.13], визнаємо, що дослідження природи цін та її теоретичних основ є необхідною умовою вдосконалення господарського механізму в ринкових умовах. Розглянемо трактування поняття «ціна» законодавчо визнаним та низкою науковців (табл. 1).

1. Трактування поняття «ціна»

<i>Джерело</i>	<i>Визначення</i>
Господарський Кодекс України [1, ст.189].	є формою грошового визначення вартості продукції (робіт, послуг), яку реалізують суб'єкти господарювання
Маркс К. [15, с.111–112]	є грошовою назвою упередметненої в товарі праці..., показником величини вартості товару
Герасименко В.В. [8, с. 6]	сума всіх витрат покупця, прямо або побічно пов'язаних з придбанням продукту
Котлер Ф. [11]	сума грошей, за яку відчужується товар в акті купівлі-продажу

Джерело: складено автором

Відповідно Господарського Кодексу України ціна є формою грошового визначення вартості продукції (робіт, послуг), яку реалізують суб'єкти господарювання [1, ст. 189].

Дослідження праць вчених-економістів в галузі цін і ціноутворення дали змогу запропонувати наступне визначення: ціна – це показник кон'юнктури ринку, що є чинником рівня, структури і співвідношення попиту і пропозиції, та інструментом забезпечення прибутку і управління ефективністю господарюючого суб'єкта та показує рівень життя, впливаючи на ринок праці, обсяг і структуру споживання, рівень реальних доходів населення [16, с. 26].

Чинники, що впливають на рівень та динаміку ринкових цін, можна представити в табл. 2.

2. Чинники, що впливають на рівень та динаміку ринкових цін

<i>Чинники, які сприяють зниженню цін</i>	<i>Чинники, які сприяють зростанню цін</i>
а) зростання продуктивності праці на основі науково-технічного прогресу;	а) спад виробництва та монополізм;
б) зростання виробництва;	б) збільшення маси грошей в обіговості;
в) зниження витрат виробництва;	в) зростання податків;
г) зниження податків;	г) збільшення заробітної плати;
д) конкуренція;	д) зростання прибутковості;
є) розвиток прямих економічних зв'язків.	є) ажіотажний попит;
	ж) погіршення якості продукції;
	з) нестабільність економічної, соціальної та політичної ситуації.

Джерело: складене автором на основі [10, с.31].

Ефективність продукції, яку виробляє підприємство, визначається ринком, ціною її реалізації. В кінцевому рахунку, ціна є основною ринковою категорією. Зміна ціни призводить до значних економічних, соціальних і політичних наслідків. Тому інформація про ціни на основі цінового моніторингу, аналізу закономірностей і тенденцій їх змін має важливе значення як для виробників, так і для споживачів та суспільства в цілому.

Основними завданнями розрахунку цін є врахування відповідних факторів, які зменшують чи розширюють можливий інтервал варіацій цін на продукцію.

У системі державного регулювання економіки важливу роль відіграє підтримка відповідного рівня цін і забезпечення цінової рівноваги в аграрному секторі.

Світовий досвід свідчить, що значна державна підтримка власних сільськогосподарських товаровиробників застосовується в багатьох розвинутих країнах, її питома вага у вартості сільськогосподарської продукції в Японії досягає 66 відсотків, Канаді – 45, країнах ЄС – 49 і США - 30 відсотків.

За роки перехідного періоду до ринкової економіки в Україні утворився глибокий диспаритет цін не на користь сільського господарства. Законом України «Про ціни і ціноутворення» [2, с.190] з наступними змінами і доповненнями, в якому закладені нові з ринковим спрямуванням принципи цінової політики, поставлена вимога дотримання об'єктивних співвідношень у цінах на промислову і сільськогосподарську продукцію, що забезпечує еквівалентність обміну. Також ця вимога забезпечення обміну еквівалентності міститься і в постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2020 року». Проте, поки що ми не спостерігаємо суттєвих змін в ціноутворенні в кращу для сільськогосподарського товаровиробника сторону [14].

Формування паритетності сільськогосподарських цін є необхідною передумовою розвитку і відтворення сільськогосподарського товаровиробництва, про що згадується і в Законі України «Про державну підтримку сільськогосподарського виробництва». За 1991-2016рр. склався більше ніж восьмикратний диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, яка надходить до села, що призвело до втрат сільським господарством за цей період понад трильйона гривень доходу [13, с. 34].

Отже, необхідність державного регулювання цінових процесів у галузі аграрного виробництва пов'язана з особливостями функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізаційних тенденцій. До ключових напрямів державної політики в галузі ціноутворення слід віднести: власне цінові, антимонопольні, інтеграційні, інноваційні, моніторингові, законодавчі заходи. Лише комплексний підхід до вирішення проблеми міжгалузевого обміну надасть можливість нейтралізувати прояви цінового диспаритету, підвищити прибутковість та конкурентоспроможність аграрної галузі економіки України.

Наступним явищем, яке впливає на ціноутворення в галузі сільського господарства є інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, адже її суть виражається в тому, що з підвищенням врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності худоби і птиці буде знижуватися собівартість продукції, оскільки лише за таких умов найбільш ефективно будуть використовуватися усі ресурси, які беруть участь у виробничому процесі. У практичній діяльності це виражатиметься в збільшенні прибутку та підвищенні рівня рентабельності, що в свою чергу також впливає на ціноутворення [6, с.18].

Проведемо аналіз економічної ефективності інтенсифікації галузі рослинництва в Новомиргородському районі Кіровоградської області (табл. 3).

В таблиці 3 було проаналізовано основні економічні показники інтенсифікації в рослинництві. З цього можна зробити висновок, на прикладі зернових, особливо виразно видно, що витрати на 1 га зросли у 2,2 рази, проте прибуток на 1ц за цей період зріс у 5 разів. Дотримання інтенсивної технології забезпечило якісні показники продукції і дало можливість підвищити ціну на продукцію зернових.

3. Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в Новомиргородському районі Кіровоградської області

Показник	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	Відхилення 2017р. до 2013р.	
						грн.	%
Зернові та зернобобові - всього							
Витрати на 1 га, грн.	4577,77	4902,79	5395,42	8959,97	10253,37	5675,6	224,0
Урожайність, ц/га	48,6	58,1	55	55,9	71,5	22,9	147,1
Собівартість 1 ц., грн.	113,44	103,81	92,57	199,33	226,32	112,87	199,5
Ціна реалізації 1 ц., грн.	145,76	126,84	170,36	304,71	415,22	269,46	284,9
Прибуток на 1 ц., грн.	32,32	23,03	77,79	105,38	188,91	156,59	584,5
Рівень рентабельності, %	28,49	22,19	84,04	52,86	83,47	-	54,98 в. п.
Соняшник							
Витрати на 1 га, грн.	4359,36	5703,72	5345,23	8567,53	12754,09	8394,73	292,6
Урожайність, ц/га	32,5	28,35	25,9	26,4	28,1	-4,40	86,5
Собівартість 1 ц., грн.	175,00	222,95	207,58	393,29	540,67	365,67	309,0
Ціна реалізації 1 ц., грн.	372,83	306,56	381,74	829,86	844,46	471,62	226,5
Прибуток на 1 ц., грн.	197,83	83,60	174,16	436,57	303,79	105,96	153,6
Рівень рентабельності, %	113,05	37,50	83,90	111,00	56,19	-	-56,86 в.п.
Соя							
Витрати на 1 га, грн.	3691,97	5539,48	6124,27	8979,66	6756,49	3064,52	183,0
Урожайність, ц/га	20,9	20,5	17,8	17,1	12,7	-8,20	60,8
Собівартість 1 ц., грн.	181,50	247,99	330,94	504,25	674,95	493,45	371,9
Ціна реалізації 1 ц., грн.	344,59	376,70	468,24	884,17	868,90	524,31	252,2
Прибуток на 1 ц., грн.	163,09	128,71	137,30	379,92	193,95	30,86	118,9
Рівень рентабельності, %	89,85	51,90	41,49	75,34	28,73	-	-61,12 в.п.
Ріпак озимий							
Витрати на 1 га, грн.	3222,97	5346,64	5768,14	298,39	10687,29	7464,32	331,6
Урожайність, ц/га	23,7	22,7	20,4	18,1	26,1	2,40	110,1
Собівартість 1 ц., грн.	300,55	254,63	321,07	445,31	435,03	134,48	144,7
Ціна реалізації 1 ц., грн.	371,68	284,60	386,30	704,80	782,32	410,64	210,5
Прибуток на 1 ц., грн.	71,14	29,96	65,23	259,49	347,29	276,15	488,2
Рівень рентабельності, %	23,67	11,77	20,32	58,27	79,83	-	56,16 в.п.
Цукрові буряки							
Витрати на 1 га, грн.	10412,96	-	15184,95	24054,98	28602,36	18189,40	274,7
Урожайність, ц/га	550,3	-	454,9	449,5	543,9	-6,40	98,8
Собівартість 1 ц., грн.	24,02	-	37,34	55,86	84,27	60,26	350,9
Ціна реалізації 1 ц., грн.	45,83	-	48,33	83,75	121,26	75,43	264,6
Прибуток на 1 ц., грн.	21,82	-	10,99	27,89	36,99	15,17	169,5
Рівень рентабельності, %	90,85	-	29,44	49,93	43,89	-	-46,96 в.п.

Джерело: розрахунок зроблено автором за допомогою зведених річних бухгалтерських звітів по Новомиргородському району за період 2013-2017рр.

В таблиці 4 проведемо аналіз економічної ефективності інтенсифікації галузі тваринництва в Новомиргородському районі Кіровоградської області.

4. Економічна ефективність виробництва продукції тваринництва в Новомиргородському районі Кіровоградської області

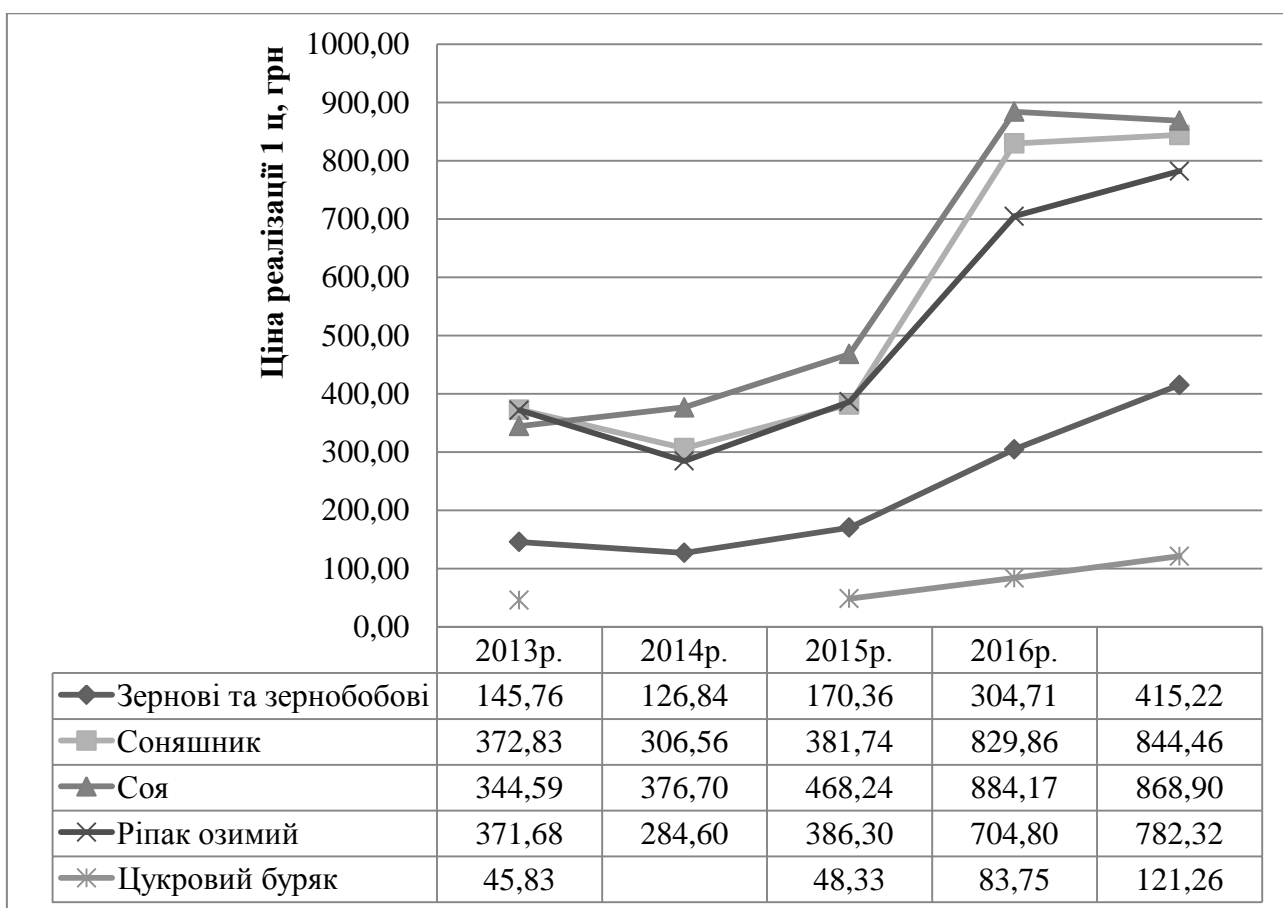
Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-) 2017р. до 2013р., грн.
ВРХ						
Повна собівартість 1 ц, грн.	1361,88	1490,62	1921,35	2198,23	1360,00	-1,88
Витрати на 1 голову, грн.	1870,14	2538,07	2603,00	3910,74	3849,45	1979,31
Ціна 1 ц, грн.	1147,33	1035,87	1288,75	2161,92	1410,75	263,42
Прибуток (збиток) на 1 голову, грн.	-347,76	-1028,71	-1505,46	-55,98	134,71	482,47
Прибуток (збиток) на 1 ц, грн.	-214,55	-454,75	-632,61	-36,31	50,75	265,30
Рівень рентабельності (збитковості), %	-15,75	-30,51	-32,93	-1,65	3,73	19,49 в. п.
Свині						
Повна собівартість 1 ц, грн.	1425,21	2270,70	2017,79	2416,59	3102,75	1677,54
Витрати на 1 голову, грн.	991,01	1236,09	1593,84	2561,75	319,47	-671,54
Ціна 1 ц, грн.	1443,51	1339,22	1619,32	2250,23	2041,45	597,94
Прибуток (збиток) на 1 голову, грн.	13,50	-682,92	-341,23	-191,81	-939,76	-953,26
Прибуток (збиток) на 1 ц., грн.	18,67	-931,48	-398,47	-166,36	-1061,29	-1079,97
Рівень рентабельності (збитковості), %	1,31	-41,02	-19,75	-6,88	-34,20	-35,52 в. п.
Молоко						
Повна собівартість 1 ц, грн.	260,81	343,47	400,34	451,35	654,76	393,95
Витрати на 1 голову, грн.	10680,97	11362,85	16705,67	21628,98	3192,47	-7488,50
Ціна 1 ц, грн.	205,37	277,32	329,19	391,17	565,82	360,45
Прибуток (збиток) на 1 голову, грн.	-2270,77	-2395,24	-3189,87	-3035,34	-8824,56	-6553,79
Прибуток (збиток) на 1 ц., грн.	-55,45	-66,15	-71,15	-60,18	-88,94	-33,49
Рівень рентабельності (збитковості), %	-21,26	-19,26	-17,77	-13,33	-13,58	7,68 в. п.

Джерело: розрахунок зроблено автором за допомогою зведених річних бухгалтерських звітів по Новомиргородському району за період 2013-2017рр.

Дані таблиці 4 підтверджують, що на сьогодні виробництво тваринницької продукції в районі збиткове, не висока прибутковість і в інших регіонах України. На це впливає багато чинників, і в першу чергу продуктивність і невисокі заготівельні ціни, особливо на м'ясо ВРХ та свиней. Відсутність прибутку не стимулює розвиток тваринництва в Україні, тому у державному бюджеті 2018р. передбачено 4 млрд. гривень для підтримки галузі тваринництва.

Отже, незважаючи на всі негативні явища і процеси, що відбуваються в сучасних умовах в аграрному секторі економіки, інтенсифікація на наш погляд, є і залишиться на перспективу найвагомим фактором впливу на розвиток аграрної сфери. Оскільки природні ресурси, зокрема можливості розширення земельних угідь для нарощування обсягів виробництва, обмежені, тому задоволення зростаючих потреб суспільства в продукції сільського господарства, можна забезпечити лише завдяки інтенсифікації.

За допомогою показника ціни реалізації 1 ц основних видів сільськогосподарської продукції проаналізуємо дану тенденцію в аграрному секторі. Даний аналіз розпочнемо з галузі рослинництва Новомиргородського району (рис. 1).

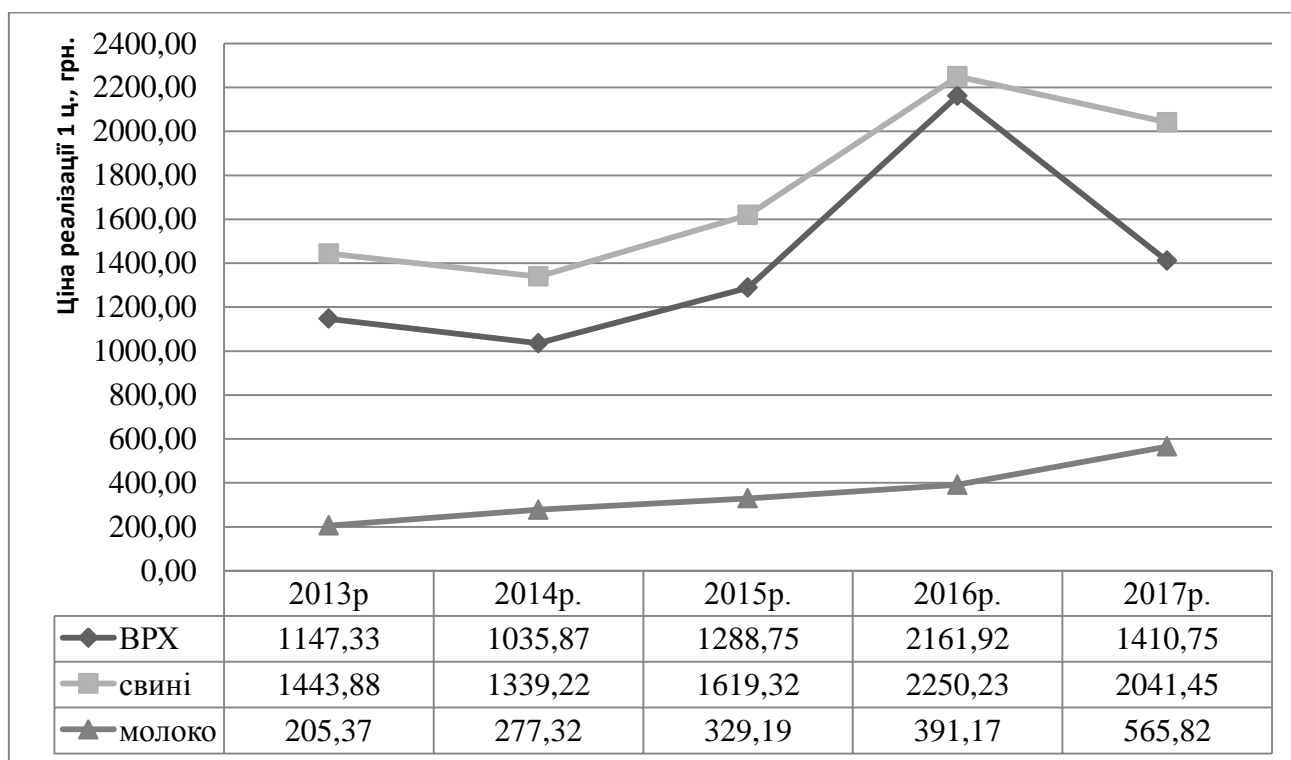

Джерело: рисунок побудований на основі розрахункових даних таблиці 3.

Рис. 1. Ціна реалізації 1 ц основних видів сільськогосподарських культур в Новомиргородському районі Кіровоградської області

Проаналізувавши галузь рослинництва, а саме ціни основних видів сільськогосподарських культур, розглянемо галузь тваринництва. Важливим економічним параметром ринкового середовища діяльності підприємств з виробництва продукції тваринництва є ціна, що представляє велике значення для споживачів товарів, тим самим координує відносини між підприємствами і товарними ринками [18].

Тож, на основі статистичних даних Новомиргородського району проаналізуємо динаміку цін реалізації 1 ц основних видів продукції тваринництва за останні 5 років (рис. 2).

Джерело: рисунок побудований на основі розрахункових даних таблиці 4.

Рис. 2. Ціна реалізації 1 ц основних видів продукції тваринництва в Новомиргородському районі Кіровоградської області

Отже, з рис. 2 бачимо, що на продукцію галузі тваринництва спостерігається цінова нестабільність. З кожним роком показник ціни зростає, це насамперед відбувається за рахунок збільшення ціни на сільськогосподарські культури, адже галузь рослинництва безпосередньо впливає на виробництво продукції тваринництва.

Не викликає сумніву, що ціна справляє прямий вплив на основні результати діяльності підприємства - прибуток та рівень рентабельності. Причому відомо, що часто вплив ціни на прибуток значно більший, ніж інших чинників (обсягу продажу, рівня витрат тощо). Зміна рівня середньореалізаційних цін і величина прибутку перебувають у прямо-пропорційній залежності: при збільшенні рівня цін сума прибутку зростає, і навпаки [9].

На прикладі підприємств Новомиргородського району проведемо аналіз рівня рентабельності сільськогосподарської продукції (табл. 5).

5. Динаміка та структура рівня рентабельності сільськогосподарської продукції в підприємствах Новомиргородського району, %

Культури	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-) 2017р. до 2013р., в.п.
Загалом по району, в т.ч:	103,94	39,0	86,3	119,2	58,5	-45,48
1. В галузі рослинництва:	79,66	28,8	65,6	70,1	66,1	-13,53
Зернові і зернобобові, з них	28,49	22,2	84,0	52,9	83,5	54,98
пшениця озима	36,84	11,3	34,7	48,2	26,4	-10,47
пшениця яра	-	28,4	-	-	-	-
жито	0,00	-50,0	-40,0	-100,0	20,0	20,00
гречка	9,85	-19,7	48,8	-99,5	100,0	90,19
кукурудза на зерно	21,39	29,7	114,1	58,2	108,0	86,61
ячмінь озимий	39,52	14,5	38,9	948,4	32,6	-6,94
ячмінь ярий	9,02	25,5	21,6	-	45,2	36,15
овес	-11,95	-22,1	174,8	-	-	-
просо	-4,12	-	392,8	-	-	-
інші зернові та зернобобові	20,00	47,4	-17,6	-25,4	-	-
Соняшник	113,05	37,5	83,9	111,0	56,2	-56,86
Соя	89,85	51,9	41,5	75,3	28,7	-61,12
Ріпак озимий	23,67	11,8	20,3	58,3	79,8	56,16
Цукрові буряки	90,85	-	29,4	49,9	43,9	-46,96
Картопля	-	37,7	31,9	78,7	4,0	-
2.В галузі тваринництва:	-19,34	-27,2	-22,6	-1,7	-16,7	2,62
ВРХ	-15,75	-30,5	-32,9	-1,7	3,7	19,49
свині	1,31	-41,0	-19,7	-6,9	-34,2	-35,52
вівці	-	-46,2	-73,7	-	-	-
молоко	-21,26	-19,3	-17,8	-13,3	-13,6	7,68
мед	1,05	0,0	-14,6	-38,1	-39,5	-40,59

Джерело: розрахунок зроблено автором за допомогою зведених річних бухгалтерських звітів по Новомиргородському району за період 2013-2017рр.

Отже, всі підприємства в районі повинні здійснювати свою господарську діяльність, досліджуючи всі можливі шляхи збільшення рентабельності і прибутковості виробництва. Для цього існує багато методів збільшення прибутку і рентабельності, щоб зробити виробництво більш ефективним (табл. 6).

6. Шляхи збільшення прибутку і рентабельності продукції

Шляхи збільшення	
Прибутку	Рентабельності
1. Збільшення випуску продукції	1. Зниження собівартості продукції
2. Поліпшення якості продукції	2. Підвищення продуктивності праці
3. Продаж зайвого устаткування та іншого майна або здача його в оренду	3. Скорочення невиробничих витрат
4. Зниження собівартості продукції за рахунок більш раціонального використання матеріальних ресурсів, виробничих потужностей і площ, робочої сили і робочого часу	4. Скорочення адміністративно-управлінського персоналу
5. Диверсифікація виробництва	5. Зниження втрат від браку та ін.
6. Розширення ринку продажу та ін.	

Джерело: складено автором на основі [7].

Таким чином, підприємства району повинні шукати всі можливі шляхи нарощення виробництва сільськогосподарської продукції, аналізувати конкурентоспроможність своєї продукції та шляхи її підвищення, активно досліджувати політику ціноутворення на ту чи іншу продукцію, що в свою чергу повинно сприяти підвищенню прибутку та рентабельності даних підприємств.

Проведемо аналіз динаміки середніх цін реалізації основних видів сільськогосподарської продукції в районі (табл. 7).

Таблиця 7. Динаміка середніх цін реалізації сільськогосподарської продукції Новомиргородського району, грн./т

Культура	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-) 2017р. до 2013р.
1.В галузі рослинництва:						
Зернові і зернобобові, з них:	1457,59	1268,40	1703,58	3047,07	4152,23	2694,64
пшениця озима	1497,60	1358,00	1877,82	3305,26	3701,03	2203,42
жито	-	1000,00	1500,00	-	2857,14	-
гречка	4160,45	2503,62	2580,65	9508,05	12721,45	8561,00
кукурудза на зерно	1392,32	1219,15	1663,61	2967,27	3732,91	2340,58
ячмінь озимий	1655,96	1311,58	1647,79	2657,08	3022,71	1366,75
ячмінь ярий	1370,23	1384,67	1593,35	2670,84	2848,81	1478,58
Соняшник	3728,35	3065,58	3817,39	8298,64	8444,59	4716,24
Соя	3445,88	3766,99	4682,37	8841,67	8688,98	5243,10
Ріпак озимий	3716,85	2845,95	3863,03	7048,03	7823,22	4106,37
Цукрові буряки	458,33	-	483,34	837,50	1212,60	754,27
Картопля	-	1073,53	1252,10	2405,94	2000,00	-
2.В галузі тваринництва:						
ВРХ	11473,30	10358,72	12887,49	21619,23	14107,46	2634,17
свині	14438,84	13392,17	16193,17	22502,33	20414,53	5975,68
молоко	2053,68	2773,20	3291,93	3911,73	5658,21	3604,53
мед	184,97	176,78	203,83	212,77	207,83	22,86

Джерело: розрахунок зроблено автором за допомогою зведених річних бухгалтерських звітів по Новомиргородському району за період 2013-2017рр.

Дослідження динаміки середніх цін було здійснено за допомогою зведених річних звітів по району за період 2013-2017 років (табл. 7). З даної таблиці можна зробити висновок, що середні ціни реалізації продукції по галузях сільського господарства на протязі п'яти останніх років стрімко зростають, але не завжди відшкодовують витрати, які понесено на виробництво продукції. Тому що не завжди враховуються ціни, які склалися на світовому ринку.

Існування диспаритету цін не на користь сільського господарства в здійсненні відповідної державної регуляторної політики. Об'єктом її є також інші економічні важелі, за допомогою яких держава здійснює економічну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, що носить протекціоністський характер.

Світовим банком розроблена Методика визначення протекціоністських критеріїв, прийнята Уругвайським раундом генеральної угоди по тарифах. Дана методика дає можливість здійснити аналіз цін у сільському

господарстві і визначити рівень протекціоністської (економічної) підтримки державного аграрного сектора.

Для оцінки регуляторних заходів держави вказаною методикою передбачається визначення трьох показників: номінальний протекціоністський показник (реальний) протекціоністський показник і еквівалент дотації виробництва.

Номінальний протекціоністський показник характеризує рівень номінальної підтримки цін з боку держави через реалізацію її цінової політики щодо конкретного виду сільськогосподарської продукції. Його розраховують формулою

$$\text{НПП} = \frac{C_B - (C_K \cdot E_0) - MB}{(C_K \cdot E_0) - MB} = \left(\frac{C_B}{(C_K \cdot E_0) - MB} - 1 \right) \cdot 100,$$

де C_B - внутрішня ціна на певний вид сільськогосподарської продукції отримує виробник на вітчизняному ринку;

C_K - ціна на кордоні в конвертованій валюті;

MB — маркетингові витрати, що пов'язані з переміщенням сільськогосподарської продукції від виробника до кордону.

Різниця між C_K і MB дає внутрішню світову експортну ціну для вітчизняного товаровиробника, на основі якої і буде визначатися ефективність виробництва даного виду продукції;

E_0 — офіційний обмінний курс національної валюта до вільноконвертованої - американського долара або євро.

Показник НПП показує, як у державі будується і практично реалізовується цінова політика в контексті світової цінової кон'юнктури. Він може набувати додатного, від'ємного і нульового значення [3].

Висновки. Починаючи з 2013 року ціни на продукцію галузі рослинництва і тваринництва зростають як по Україні так і по Кіровоградській області. Нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію обмежує відтворювальний потенціал сільськогосподарських підприємств та вносить дестабілізуючий вплив в процеси відтворення. Така

ситуація не дозволяє товаровиробникам сформувати достатні для відтворення обсяги нагромаджень, доходи товаровиробників нестабільні, зростання собівартості потребує зростання доходів для відшкодування понесених витрат.

Для виправлення ситуації необхідно дотримуватися таких принципів:

- ціни на продукцію сільського господарства повинні бути економічно обґрунтованими. Рівень закупівельних цін за нормальних умов виробництва повинен покривати витрати сільськогосподарських підприємств і забезпечувати одержання відповідного прибутку;
- для досягнення паритетності сільського господарства з галузями промисловості повинні діяти підтримуючі ціни на сільськогосподарську продукцію. Вони встановлюються державою;
- необхідно демонополізувати ринок і ринкові відносини.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003р. №436-IV (Редакція станом на 03.03.2015) // Відомості Верховної Ради України. – К.: 2003. № 18-22. Ст. 144.
2. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 21.06.2012 № 5007-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013. № 19-20. Ст.190.
3. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. – К.: КНЕУ, 2013. 547с.
4. Артус М.М. Державна політика та фінансовий механізм ціноутворення на сільськогосподарську продукцію: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. Наук. - К.: 2011. 38 с.
5. Артус М.М. Формування механізму ціноутворення в умовах ринкової економіки. Монографія. - К.: Тернопіль: Економічна думка, 2012. 354 с .
6. Березівський П.С., Особа П.Н. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств. - Економіка АПК, 2014. №6 [174]. С.18 – 25.

7. Гавалешко С.В. Рентабельність підприємства та шляхи його підвищення. - Економікс, 2014. №10. URL: www.rusnauka.com/10_DN_2013/Economics/10_106158.doc.htm
8. Герасименко В.В. Ценообразование. - К.: ИННФРА - М, 2005.
9. Іщенко Н.А. Факторний аналіз формування прибутку підприємства. Н.А. Іщенко, ст. викл., канд. екон. наук Кіровоградський національний технічний університет. Наукові праці КНТУ. Економічні науки, 2010. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/33.pdf
10. Колесников О. Ціноутворення. – К.: Центр навч. літ-ри, 2009. 144 с.
11. Котлер Ф. Основы маркетинга. - Пер. с англ. – К.: Бизнес-книга; ИМА-Кросс. Плюс, 2005. 702 с.
12. Липсиц И.В. Ценообразование, учебно-практическое пособие. - К.: Юрайт, 2011.
13. Лупенко Ю.О. Результати і проблеми реформування сільського господарства в Україні. - Економіка АПК, 2016. №7. С. 34.
14. Макаренко Ю.П. Шляхи вирішення диспаритету цін і нееквівалентного обміну товарних аграрних малих господарств. - URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.3/185.pdf>
15. Маркс К. Сочинения. – 2-е изд. – М.: ИПЛ. Т. 23. С. 111–112 .
16. Пархомець М. К. Ціноутворення у підприємствах агропромислового виробництва: організація та методика: монографія. – К.: Тернопіль: Економічна думка, 2012. 228 с.
17. Писаренко В.В. Маркетинг овощной продукции (методические и практические аспекты): Ценообразование на плодоовощную продукцию Agromage, 1999-2017. URL: http://www.agromage.com/stat_id.php?id=394
18. Русак О.П. Діагностика цін в умовах формування ринку продукції. - Вісник соціально-економічних досліджень, 2014, випуск 2 (53). URL: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe

19. Чорна Л.О. Управління ціноутворенням в каналах реалізації продукції підприємств харчової промисловості: [монографія]. - К.: НУХТ, 2006. 239 с.

20. Шкварчук Л.О. Ціни і ціноутворення: навч. посібник. - К.: Кондор, 2013. 214 с.

References. За рахунок додаткової оплати послуг перекладача вашої редакції

*СЕМЕНДА Д.К., кандидат экономических наук, профессор,
заслуженный работник сельского хозяйства Украины, профессор
кафедры предпринимательства, торговли и биржевой деятельности
СЕМЕНДА О.В., кандидат экономических наук, ст. преподаватель
кафедры маркетинга
ПЕТРУК Т.Ю. аспирант кафедры предпринимательства, торговли
и биржевой деятельности
Уманский национальный университет садоводства*

Оценка и совершенствование системы ценообразования на сельскохозяйственную продукцию

Цель статьи - обосновать и осветить теоретические основы и механизмы совершенствования системы ценообразования, как основы стабильного развития аграрного сектора экономики, в частности отрасли животноводства с учетом мирового опыта и национальных особенностей Украины.

Методика исследования. Методологической и теоретической основой статьи являются современные труды отечественных и зарубежных ученых, а также результаты собственных исследований. В процессе исследования использованы методы и приемы: монографический (анализ научных достижений украинских и зарубежных ученых по проблеме развития ценообразования в сельском хозяйстве), эмпирический (по комплексной оценки современного состояния объекта исследования), сравнительного анализа (определение проблемы и цели регулирования цены в государствах членах ЕС и в Украине), абстрактно-логический (теоретические обобщения и формирования выводов).

Результаты исследования. В статье раскрыто теоретико-методологические основы формирования цен на сельскохозяйственную продукцию. Исследовано современное состояние ценообразования на сельскохозяйственную продукцию в предприятиях Новомиргородского района Кировоградской области. Раскрыто влияние цен на экономическую эффективность производства сельскохозяйственной продукции в районе. Сделаны выводы, что ценовая политика на продукцию растениеводства стимулирует производство основных видов продукции, однако этого нельзя сказать о продукции животноводства. Низкая производительность, которая вызывает рост себестоимости животноводческой продукции, а также монополия переработчиков, которые искусственно занижают цены за отсутствия контроля закупочных цен, низкая платежеспособность населения, несвоевременно государственное регулирование приводит к убыточности отдельных видов животноводческой продукции.

Обоснованы направления совершенствования системы ценообразования на сельскохозяйственную продукцию. Авторами подтверждено, что при формировании системы ценообразования должны учитывать и издержки

производства, и уровень спроса и предложения, считать организацию сбыта продукции сельского хозяйства на национальных и международных рынках. Таким образом, цена является важной частью стратегии позиционирования предприятий на национальном и мировом рынках.

С переходом к рыночной экономике резко возрастает роль цены в системе производственных и экономических отношений между субъектами хозяйствования. Цена выступает важнейшим фактором стимулирования производства, улучшением ассортимента и качества сбалансирования рынка и регулирования потребления.

Со стороны антимонопольного комитета, в последние годы произошли значительные изменения в порядке формирования цен на продукцию сельского хозяйства. Новая экономическая ситуация, которая произошла в стране, требовала иного подхода к формированию закупочных, оптовых и розничных цен. Переход к свободному ценообразованию сыграл важную роль в формировании системы цен и ценообразования, но в то же время стал одной из основных причин инфляции, кризиса экономики, спада производства, что в свою очередь привело к диспаритета цен между сельскохозяйственной и промышленной продукцией.

С переходом на рыночные отношения кардинально изменился порядок формирования оптовых цен на продукцию сельского хозяйства в предприятиях. Возникли необходимость и возможность сравнения этих цен с затратами на производство и реализацию, усиление их влияния на выпуск высококачественной продукции.

Важное место в системе ценообразования занимают розничные цены. Их уровень определенным образом влияет на реализацию сельскохозяйственной продукции, является регулятором спроса и позиции, тесно взаимосвязан с доходами населения и влияет на жизненный уровень всех групп населения. Действующие в настоящее время розничные цены не обеспечивают достаточный и необходимый уровень потребления, поэтому возникает необходимость государственного влияния ценообразования на сельскохозяйственную продукцию исходя из национальных интересов страны.

Элементы научной новизны. Получили дальнейшее развитие теоретические положения по совершенствованию системы ценообразования на сельскохозяйственную продукцию учитывая то, что цена, которая сложилась в точке пересечения спроса и предложения не всегда возмещает расходы, понесенные на ее производство. Поэтому предложено методологические подходы к оценке современного состояния влияния ценообразования на обеспечение прибыльности производства сельскохозяйственной продукции. Раскрыто влияние диспаритета цен на финансовое состояние предприятий.

Практическая значимость. Показано, что при существующей системе ценообразования на продукцию животноводства, в частности мяса говядины, свинины - производство будет убыточно, поэтому предложены направления совершенствования системы ценообразования на сельскохозяйственную

продукцию на уровне предприятия и обоснованы предложения по использованию методов ценообразования сельскохозяйственными предприятиями. Табл.: 7. Рис.: 2. Библиогр.: 19.

Ключевые слова: цена, ценообразование, диспаритет цен, государственное регулирование, индекс развития.

SEMENDA D.K., PhD in Economics, Professor, Eminent professor of Agriculture of Ukraine, Professor of the Department of Enterprise, Trade and Exchange activities

SEMENDA O.V., PhD in Economics, senior lecturer at the Department of Marketing

*PETROK T.Yu., postgraduate student of the Department of Enterprise, Trade and Exchange activities
Uman National University of Horticulture*

Assessment and improvement of the price system for agricultural products

The purpose of the article is to substantiate and highlight the theoretical foundations and mechanisms for improving the pricing system as the basis for the stable development of the agrarian sector of the economy, in particular the livestock sector, taking into account world experience and national peculiarities of Ukraine.

Research methodology. The methodological and theoretical basis of the article is the modern works of domestic and foreign scientists, as well as the results of their own research. In the process of research, methods and techniques were used: monographic (analysis of scientific achievements of Ukrainian and foreign scholars on the problem of development of pricing in agriculture), empirical (for a comprehensive assessment of the current state of the research object), comparative analysis (definition of the problem and objectives of price regulation in the states) members of the EU and in Ukraine), abstract-logical (theoretical generalizations and formation of conclusions).

Research results. The article deals with theoretical and methodological principles of formation of prices for agricultural products. The present state of pricing of agricultural products at the enterprises of Novomirgorod district of Kirovograd region is investigated. The influence of prices on economic efficiency of agricultural production in the region is revealed. It is concluded that the price policy on crop production stimulates the production of the main types of products, but this can not be said about livestock production. Low productivity, which leads to an increase in the cost price of livestock products, as well as a monopoly of processors that artificially lowers prices due to the lack of control of procurement prices, low solvency of the population, and the lack of timely state regulation leads to the loss of a particular type of livestock production.

The directions of perfection of the pricing system for agricultural products are substantiated. The authors confirm that when forming a system of pricing should take into account both the cost of production and the level of supply and demand, take into account the organization of sales of agricultural products in the national and international markets. Thus, the price is an important part of the strategy of positioning enterprises in the national and world markets.

With the transition to a market economy, the role of prices in the system of production and economic relations between economic entities is increasing sharply. Price is the most important factor in stimulating production, improving the range and quality of products, balancing the market and regulating consumption.

From the side of the antimonopoly committee, in recent years there have been significant changes in the order of formation of prices for agricultural products. The new economic situation that took place in the country required a different approach to the formation of purchasing, wholesale and retail prices. The transition to free pricing played an important role in shaping the pricing and pricing system, but at the same time it became one of the main causes of inflation, the economic crisis, and a decline in production, which in turn led to price disparities between agricultural and industrial products.

With the transition to market relations, the order of formation of wholesale prices for agricultural products in enterprises changed dramatically. There was a need and possibility of comparing these prices with the costs of production and sales, and increasing their impact on the production of high-quality products.

Important place in the pricing system is occupied by retail prices. Their level has a certain influence on the sale of agricultural products, is a regulator of demand and position, is closely interrelated with household incomes and affects the standard of living of all groups of the population. Current retail prices do not provide sufficient and necessary consumption levels, therefore, there is a need for state influence of pricing on agricultural products based on national interests of the country.

Elements of scientific novelty. Further development of the theoretical position regarding the improvement of the pricing system for agricultural products has been developed, taking into account the fact that the price formed at the intersection of demand and supply does not always compensate for the costs incurred in its production. Therefore, the methodological approaches to assessing the current state of influence of pricing on ensuring the profitability of agricultural production are proposed. The influence of price disparity on the financial condition of enterprises is disclosed.

Practical significance. It is shown that under the existing system of pricing for livestock products, in particular beef and pork, production will be unprofitable, therefore, it is proposed to improve the pricing system for agricultural products at the enterprise level, and suggestions on the use of pricing methods by agricultural enterprises are substantiated. Tabl .: 7. Fig.: 2. Bibliographer: 19.

Keywords: price, pricing, price disparity, state regulation, index of development.